

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Факультет здоров'я, фізичного виховання і спорту
Кафедра фізичної терапії та ерготерапії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
 О.Б. Жильцов
“05” “09” 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ВДС.1.02 Методика викладання
фізіотерапевтичних дисциплін у вищій школі**

Для студентів

Спеціальності: 227 - Фізична терапія, ерготерапія

Освітнього рівня: другий (магістерський)

Освітньої програми: 227.00.04 Фізична терапія

Київ – 2022

Розробники:

Омері Ірина Дмитрівна, кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії.

Викладачі:

Омері Ірина Дмитрівна, кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри фізичної терапії та ерготерапії

Протокол від 01.09.2022 р. № 9.

Завідувач кафедри _____ (Валентин Савченко)
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми (керівником проектної групи) «Фізична терапія»
_____._____.2022 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми
(керівник проектної групи) _____ (Михайло Хорошуха)
(підпис)

Робочу програму перевірено
_____._____.2022 р.

Заступник директора/декана _____ (О.С. Комоцька)
(підпис)

Пролонговано :

На 20__/21__ н.р _____ (_____) . «__» __ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/21__ н.р _____ (_____) . «__» __ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/21__ н.р _____ (_____) . «__» __ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	Денна	Заочна
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів/годин	3 / 90	
Курс	6	
Семестр	11	
Кількість модулів	3	
Обсяг кредитів	3	
Обсяг годин, в тому числі:	90	
Аудиторні	30	
Модульний контроль	6	
Семестровий контроль	-	
Самостійна робота	54	
Форма семестрового контролю	Залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – забезпечення глибокої зацікавленості студентів до викладання фізіотерапевтичних дисциплін у закладі вищої освіти, формування мотивів, які необхідні для високопродуктивного та творчого засвоєння знань з цієї дисципліни.

Програма сприяє розвитку суспільної, педагогічної та колективістської спрямованості майбутнього спеціаліста. Вивчаючи дисципліну, студенти знайомляться зі змістом та методикою викладання фізіотерапії в умовах закладів вищої освіти. Цим забезпечуються успішність соціальної дидактичної та фізичної адаптації до умов життєдіяльності.

Завдання дисципліни:

1. (ЗК 01) Набути знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

2. (СК 04) Сформувати здатність враховувати медичні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти у практиці фізичної терапії, ерготерапії.

3. СК-8. Сформувати здатність аналізувати, вибирати і трактувати Отриману від колег інформацію в процесі професійної діяльності.

4. СК-11. Сформувати здатність застосовувати результати наукових досліджень в професійній діяльності.

5. Сформувати здатність до міжособистісного спілкування, уникання конфліктних ситуацій, взаємоповаги. Здатність до ефективного спілкування в усній та писемній формі українською та/або іноземною мовою з коректним використанням професійної термінології.

6. Сформувати здатність використовувати сучасні методи наукових досліджень у фізичній терапії.

3. Результати навчання за дисципліною

1. ПР-1 Демонструвати вміння аналізувати, вибирати і трактувати отриману від колег інформацію в процесі професійної діяльності.

2. ПР-3 Демонструвати здатність знаходити, вибирати, оцінювати, обговорювати та застосовувати результати наукових досліджень у клінічній, науковій, освітній та адміністративній діяльності.

3. ПР-9 Демонструвати уміння вербального і невербального спілкування з особами та групами співрозмовників, різними за віком, рівнем освіти, соціальною і професійною приналежністю, психологічними та когнітивними якостями тощо, у мультидисциплінарній команді.

4. ПР-10 Демонструвати уміння проводити інструктаж та навчання клієнтів, членів їх родин, колег і невеликих груп.

5. ПР-13 Демонструвати уміння проводити самостійну практичну діяльність за фахом.

6. ПР-14 Демонструвати здатність здійснювати науково-дослідну діяльність, застосовувати та презентувати результати наукових досліджень.

1. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Інди-льні	
Змістовий модуль 1. Методика викладання у вищій школі							
Тема 1. Предмет, завдання, основні та актуальні проблеми методики викладання у вищій школі	16	2		4			10
Тема 2. Головні особливості процесу закладання навчальних дисциплін фізіотерапевтичного спрямування в ЗВО.	16	2		4			10

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Інди-льні	
Модульний контроль	2						
Разом	34	4		8			20
Змістовий модуль 2. Методи фізотерапії в процесі викладання фізіотерапевтичних дисциплін у закладі вищої освіти							
Тема 3. Характеристика методів фізотерапії в процесі викладання фізіотерапевтичних дисциплін у закладі вищої освіти	16	2		4			10
Тема 4. Специфіка процесу подання навчальних матеріалів з фізичної реабілітації у вищій школі	16	2		4			10
Модульний контроль	2						
Разом	34	4		8			20
Змістовий модуль 3. Методики вивчення показань і протипоказань до призначення фізіотерапевтичних процедур							
Тема 5. Методики вивчення показань і протипоказань до призначення фізіотерапевтичних процедур студентами ЗВО	20	2		4			14
Модульний контроль	2						
Разом:	22	2		4			14
Усього	90	10	-	20	-	-	54

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Методика викладання у вищій школі

Лекція 1. Предмет, завдання, основні та актуальні проблеми методики викладання у вищій школі

Основні поняття теми: предмет та завдання методики викладання у вищій школі; основні категорії методики викладання у вищій школі; метод і прийом; уміння і навички; первинні та вторинні уміння; співвідношення понять знання та уміння; глибина знань; взаємозв'язок умінь та здібностей; взаємозв'язок розвитку здібностей та рівня сформованості умінь; інтелектуальні

уміння; функції умінь та здібностей; основні характеристики уміння; актуальні проблеми методики викладання у вищій школі.

Практичне заняття 1-2. Предмет, завдання, основні категорії та актуальні проблеми методики викладання у вищій школі

Основні поняття теми: предмет та завдання методики викладання у вищій школі; основні категорії методики викладання у вищій школі; метод і прийом; уміння і навички; первинні та вторинні уміння; співвідношення понять знання та уміння; глибина знань; взаємозв'язок умінь та здібностей; взаємозв'язок розвитку здібностей та рівня сформованості умінь; інтелектуальні уміння; функції умінь та здібностей; основні характеристики уміння; актуальні проблеми методики викладання у вищій школі.

Рекомендована література

1. Дубасенюк О. А. Методика викладання педагогіки: курс лекцій / О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 328 с.
2. Мистецтво бути викладачем: Практ. посібн. / А. Брінклі, Б. Дантес, С. Флемм, С. Флемінг, Ч. Форсі, Е. Ротшильд / За ред. О. С. Сидоренка. – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2003. – 144 с.
3. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник / В.М. Нагаєв. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
4. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: навчальний посібник для вищих навчальних закладів/ В.А. Семиченко. –Київ: Вища школа, 2004. – 335 с.

Лекція 2. Головні особливості процесу закладання навчальних дисциплін фізіотерапевтичного спрямування в ЗВО.

Основні поняття теми: компоненти змісту освіти в контексті методики їх викладання; дидактичні вимоги до формування змісту навчальних дисциплін; критерії відбору змісту занять; опора на ідеї Я. А. Коменського при організації засвоєння змісту освіти; шляхи удосконалення змісту освіти.

Практичне заняття 3-4. Головні особливості процесу закладання навчальних дисциплін фізіотерапевтичного спрямування в ЗВО.

Основні поняття теми: компоненти змісту освіти в контексті методики їх викладання; дидактичні вимоги до формування змісту навчальних дисциплін; критерії відбору змісту навчальних занять; особливості організації засвоєння змісту освіти; шляхи удосконалення змісту освіти.

Рекомендована література

1. Гордон Драйдер, Джаннет Восс. Революція в навчанні / Перекл. з англ. М. Олійник. – Львів: Вид-во «Літопис», 2001. – 541с.
2. Туркот Т. І. Психологія і педагогіка вищої школи в запитаннях і відповідях: Навчальний посібник / Т. І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 516 с.

Змістовий модуль 2. Методи фізотерапії в процесі викладання фізіотерапевтичних дисциплін у закладі вищої освіти

Лекція 3. Характеристика методів фізотерапії в процесі викладання фізіотерапевтичних дисциплін у закладі вищої освіти .

Основні поняття теми: лекція як організаційна форма навчання у ВНЗ, її види та функції; підготовка викладача до лекції; роль першої лекції з нової навчальної дисципліни; активізація уваги студентів на лекції; прийоми активізації уваги студентів на початку та в процесі лекції; прийоми, які допомагають зберегти увагу студентів до змісту лекції; ораторські вміння, що допомагають викладачу забезпечити ефективність лекції.

Практичне заняття 5-6. Характеристика методів фізотерапії в процесі викладання фізіотерапевтичних дисциплін.

Основні поняття теми: дидактичні цілі та функції практичних занять; Використання на практичних заняттях сучасних інноваційних технологій; фактори, що сприяють виникненню та формуванню інтересу студентів до змісту практичних занять; різноманітні форми завдань для практичного заняття; різноманітні форми завдань для опитування студентів на практичному занятті; проблемні запитання як спосіб активізації пізнавальної активності студентів на практичному занятті; приклади проблемних питань з педагогіки.

Рекомендована література

1. Мистецтво бути викладачем: Практ. посібн. / А. Брінклі, Б. Дантес, С. Флемм, С. Флемінг, Ч. Форсі, Е. Ротшильд. За ред. О.С. Сидоренка. – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2003. – 144 с.
2. Дубасенюк О.А. Методика викладання педагогіки: курс лекцій / О.А. Дубасенюк, О.Є. Антонова. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 328 с.
3. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник / В.М. Нагаєв. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
4. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: навчальний посібник для вищих навчальних закладів/ В.А. Семиченко. – Київ : Вища школа, 2004. – 335 с.
5. Туркот Т.І. Психологія і педагогіка вищої школи в запитаннях і відповідях: Навчальний посібник / Т.І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 516 с.

Лекція 4. Специфіка процесу подання навчальних матеріалів з фізичної реабілітації у вищій школі

Основні поняття теми: Використання на заняттях сучасних інноваційних технологій; фактори, що сприяють виникненню та формуванню інтересу студентів до змісту занять; різноманітні форми завдань для практичного заняття; різноманітні форми завдань для опитування студентів на занятті; приклади проблемних питань з педагогіки.

Практичне заняття 7-8. Специфіка процесу подання навчальних матеріалів з фізичної реабілітації.

Основні поняття теми: педагогічні ситуації як складова виховного процесу та їх різновиди; методичні рекомендації щодо розв'язання педагогічних ситуацій; застосування теоретичних знань з педагогіки для успішного розв'язання педагогічних ситуацій.

Рекомендована література

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : Підручник / М. Дичківська. – 2-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2012. – 352с.
2. Каплінський В.В. Основи виховної діяльності вчителя фізичної культури : Навчальний посібник / В.В. Каплінський, І.О. Асаулук. – Вінниця: ПП «ТД «Єдельвейс і К», 2014. – 294с.: іл.
3. Мистецтво бути викладачем: Практ. посібн. / А. Брінклі, Б. Дантес, С. Флемм, С. Флемінг, Ч. Форсі, Е. Ротшильд. За ред. О. С. Сидоренка. – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2003. – 144с.
4. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник / В. М. Нагаєв. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 232с.
5. Туркот Т.І. Психологія і педагогіка вищої школи в запитаннях і відповідях: Навчальний посібник / Т.І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 516 с.

Змістовий модуль 3. Методики вивчення показань і протипоказань до призначення фізіотерапевтичних процедур

Лекція 5. Методики вивчення показань і протипоказань до призначення фізіотерапевтичних процедур студентами ЗВО.

Основні поняття теми: методичні рекомендації щодо методики вивчення показань і протипоказань до призначення фізіотерапевтичних процедур; застосування теоретичних знань з педагогіки для успішного розв'язання педагогічних ситуацій; типові помилки та педагогічно недоцільні дії викладача в проблемній ситуації.

Практичне заняття 9-10. Методики вивчення показань і протипоказань до призначення фізіотерапевтичних процедур.

Основні поняття теми: педагогічні ситуації як складова виховного процесу та їх різновиди; методичні рекомендації щодо розв'язання педагогічних ситуацій; застосування теоретичних знань з педагогіки для успішного розв'язання педагогічних ситуацій.

Рекомендована література

1. Дубяга С. Підготовка майбутніх учителів до розв'язання непередбачуваних педагогічних ситуацій / С. Дубяга // Рідна школа. – 2006. – №1. – С. 28 – 29.

2. Ємець О. Якщо виникла професійна ситуація / О. Ємець // Фізичне виховання в школі. -2003. – № 4. – С. 27 – 28.

3. Каплінський В. В. Використання гальмівних прийомів виховного впливу у процесі розв'язання педагогічних ситуацій / В. В. Каплінський // Наукові записки ВДПУ ім. М.Коцюбинського. – Сер.: Педагогіка і психологія. Вип: 9. – Вінниця, 2004. – С. 104 – 109.

4. Калошин В.Ф. Як ефективно діяти вчителю в критичній ситуації / В. Ф. Калошин. – Х.: Основа, 2011. – 128с.

5. Кузьмінський А.І. Педагогіка: Завдання і ситуації: Практикум. для студ. Та викладачів / А.І. Кузьмінський, Л.П. Вовк, В. І. Омеляненко. – К.: Знання–Прес, 2003. – 429 с.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	2	2	2	2	1	1
Відвідування практичних занять	1	4	4	4	4	2	2
Робота на практичному занятті	10	4	40	4	40	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25
Разом			76		76		53
Максимальна кількість балів:							
Розрахунок коефіцієнта: $205 / 100 = 2,05$							

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

Завдання для самостійної роботи подаються письмово, у вигляді доповіді. Кожна робота оцінюється від 1-5 балів.

Тематика завдань для самостійної роботи:

1. Складові авторитету викладача вищого навчального закладу.
2. Педагогічні здібності та їх роль у забезпеченні успішності

навчально-виховної діяльності викладача вищого навчального закладу.

3. Конкурс педагогічної майстерності як засіб професійного становлення педагога.

Критерії оцінювання самостійної роботи

Кількість балів	Оцінка
5	позначена проблема і обґрунтована її актуальність, представлений матеріал повністю розкриває тему, зроблений аналіз різних точок зору, містить додаткові інформативні відомості або пояснення
4	проблема позначена, але недостатньо обґрунтована її актуальність, тема розкрита достатньо повно, містить виключно інформативний фактаж і висновки
3	необґрунтовано актуальність проблеми, висновки не чіткі, наявні певні неточності у викладенні матеріалу
2	є неточності у викладенні матеріалу, відсутня логічна послідовність у судженнях, існують недоліки у оформленні
1	тема розкрита частково, допущені фактичні помилки в змісті роботи

Кількість балів за роботу на практичних заняттях залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання
Форма контролю — модульне письмове тестування.

Критерії оцінювання модульного письмове тестування:

Оцінка	Кількість балів
Відмінно <i>Знання, виконання в повному обсязі з незначною кількістю (1-2) несуттєвих помилок (вищий рівень)</i>	24 - 25
Дуже добре <i>Знання, виконання в повному обсязі зі значною кількістю (3-4) несуттєвих помилок (вище середнього рівень)</i>	21 - 23
Добре	18 – 20

<i>Знання, виконання в неповному обсязі з незначною кількістю (1-2) суттєвих помилок (середній рівень)</i>	
Задовільно <i>Знання, виконання в неповному обсязі зі значною кількістю (3-5) суттєвих помилок/недоліків (нижче середнього рівень)</i>	13 – 17
Достатньо <i>Знання, виконання в неповному обсязі, але є достатніми і задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання (нижче середнього рівень)</i>	10 -13
Незадовільно <i>Знання, виконання недостатні і не задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання з можливістю повторного складання модулю (низький рівень)</i>	6 – 9
Незадовільно <i>З обов'язковим повторним курсом модуля (знання, вміння відсутні)</i>	1-5

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання
Форма контролю — залік.

6.5. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно <i>Знання, виконання в повному обсязі з незначною кількістю (1-2) несуттєвих помилок (вищий рівень)</i>	90-100
Дуже добре <i>Знання, виконання в повному обсязі зі значною кількістю (3-4) несуттєвих помилок (вище середнього рівень)</i>	82-89
Добре <i>Знання, виконання в неповному обсязі з незначною кількістю (1-2) суттєвих помилок (середній рівень)</i>	75-81
Задовільно <i>Знання, виконання в неповному обсязі зі значною кількістю (3-5) суттєвих помилок/недоліків (нижче середнього рівень)</i>	69-74
Достатньо <i>Знання, виконання в неповному обсязі, але є достатніми і задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання (нижче середнього рівень)</i>	60-68
Незадовільно <i>Знання, виконання недостатні і не задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання з можливістю повторного складання модулю (низький рівень)</i>	35-59
Незадовільно <i>З обов'язковим повторним курсом модуля (знання, вміння відсутні)</i>	1-34

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом - 90 год.: лекції - 10 год., практ. заняття - 20 год., самостійна робота - 54 год., модульн. контроль –6 год., залік – 2год.

Модулі	ЗМ 1. Методика викладання у вищій школі (76 балів)	
Лекції	1	2
Теми лекцій	Предмет, завдання, основні та актуальні проблеми методики викладання у вищій школі	Головні особливості процесу закладання навчальних дисциплін фізіотерапевтичного спрямування в ЗВО
Лекції, відвід. (бали)	1	1
Практичні заняття	1-2	3-4
Теми практичних занять	Предмет, завдання, основні та актуальні проблеми методики викладання у вищій школі	Головні особливості процесу закладання навчальних дисциплін фізіотерапевтичного спрямування.
Робота на практ. зан.+відвід. (бали)	10+1 10+1	10+1 10+1
Самост. роб. (бали)	5	
Види пот. контр. (бали)	Мод. контр. робота №1 25	

Модулі	ЗМ 2. Методи фізотерапії в процесі викладання фізіотерапевтичних дисциплін у закладі вищої освіти (76 балів)	
Лекції	3	4
Теми лекцій	Характеристика методів фізотерапії в процесі викладання фізіотерапевтичних дисциплін у закладі вищої освіти	Специфіка процесу подання навчальних матеріалів з фізичної реабілітації у вищій школі
Лекції, відвід. (бали)	1	1
Практичні заняття	5-6	7-8
Теми практичних занять	Характеристика методів фізотерапії в процесі викладання фізіотерапевтичних дисциплін	Специфіка процесу подання навчальних матеріалів з фізичної реабілітації у вищій школі
Робота на практ. зан.+відвід. (бали)	10+1 10+1	10+1 10+1
Самост. роб. (бали)	5	
Види пот. контр. (бали)	Мод. контр. робота № 2 25	

Модулі	ЗМ 3 Методики вивчення показань і протипоказань до призначення фізіотерапевтичних процедур (53 бали)
Лекції	5
Теми лекцій	Методики вивчення показань і протипоказань до призначення фізіотерапевтичних процедур студентами ЗВО
Лекції, відвід. (бали)	1
Практичні заняття	9-10
Теми практичних занять	Методики вивчення показань і протипоказань до призначення фізіотерапевтичних процедур
Робота на практ. зан.+відвід. (бали)	10+1 10+1
Самост. роб, (бали)	5
Види пот. контр. (бали)	Мод. контр. робота № 3 25
Підсум. контроль	Залік

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бургін М.С. Наукова теорія і її підсистеми / М. С. Бургін, Кузнєцов В.І. // Філософська думка. – 1987. – №5. – С. 34-46.
2. Галузяк В.М. Педагогіка / В.М. Галузяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов. – 2-е вид., випр. і доп. – Вінниця: «Книга-Вега», 2003. – 416 с.
3. Дубасенюк О.А. Методика викладання педагогіки: курс лекцій / О.А. Дубасенюк, О.Є. Антонова. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 328с.
4. Каплінський В.В. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник / В.В. Каплінський. – Вінниця: ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015 – 224 с.
5. Каплінський В.В. Основи виховної діяльності вчителя фізичної культури: Навчальний посібник / В.В. Каплінський, І.О. Асаулюк. – Вінниця : ПП «ТД «Єдельвейс і К», 2014. – 294 с.
6. Каплінський В.В. 100 складних ситуацій на уроках та поза уроками: шукаємо рішення. Навчальний посібник для майбутніх учителів / В.В. Каплінський. – Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2015. – 79с.

Додаткова:

1. Мізюк Н.І. Гігієна. Підручник. – К.: Здоров'я 2002. – 288 с.
2. Константинов В.Ю. Практикум із Східної медицини в умовах України. – Вид. допов. і доопрац. – К.: Юніверс, 2002. – 488 с.